

Попович З.Б., Рожко М.М., Мельничук М.В., Кукурудз Н.І.

Роль профілактики стоматологічних захворювань у системі надання стоматологічної допомоги

Івано-Франківський національний медичний університет, м. Івано-Франківськ, Україна

Резюме. Стоматологічна захворюваність населення України характеризується високою розповсюдженістю та інтенсивністю. Цьому сприяють ряд чинників: екологічні умови проживання, стресові фактори, загальний стан здоров'я та стан гігієнічного догляду за ротовою порожниною.

Мета цієї роботи – огляд та систематизація літературних даних, присвячених вивченню впливу різноманітних чинників на стан стоматологічного здоров'я дітей.

Високому рівню стоматологічної захворюваності сприяє поєднання багатьох чинників: несприятливі екологічні умови проживання та психоемоційний стан дітей. Особливо актуальним це є у теперішній важкий для України час, коли у країні йде війна. Соціальні чинники теж мають значний вплив на стан стоматологічної захворюваності у дітей. Значну роль у виникненні та перебігу стоматологічної патології має загальний стан здоров'я, наявність соматичної патології, а також стан гігієни ротової порожнини. Одним із важливих завдань є формування груп ризику дітей, з подальшим спостереженням та комплексом лікувально-профілактичних заходів.

Висновок. Доведено, що особливості та рівень стоматологічної захворюваності у значній мірі, зумовлені комплексом несприятливих факторів. Проте, дотримання навіть простих заходів, зокрема гігієнічного догляду за ротовою порожниною, можуть сприяти стабілізації та покращенню стоматологічного здоров'я.

Ключові слова: стоматологічна захворюваність дітей, чинники та фактори ризику, профілактика стоматологічних захворювань.

На даний час система охорони здоров'я України перебуває у стані реформування, пошуку шляхів та методів нових форм надання медичної допомоги. Зміни відбуваються і у наданні стоматологічної допомоги населенню України, зокрема стоматологічної допомоги для дітей. Збільшується кількість приватних стоматологічних клінік, які надають допомогу дитячому населенню.

Стоматологічна захворюваність дитячого населення України характеризується високою розповсюдженістю та інтенсивністю. Поширеність стоматологічних захворювань становить 83,6–95,3%, і цей показник може зрости до 100% під час війни. Тому питання своєчасного лікування та профілактики є важливим на даний час та стане особливо

важливим у післявоєнний період, коли якісної стоматологічної допомоги потребуватиме велика кількість населення.

Мета цієї роботи – огляд та систематизація літературних даних, присвячених вивченню впливу різноманітних чинників на стан стоматологічного здоров'я дітей.

Високому рівню стоматологічної захворюваності значною мірою сприяють несприятливі екологічні умови проживання. Значне занепокоєння викликає стан екології в Україні [7]. З початком військової агресії, повномасштабної російської вторгнення проти України, екологічна ситуація у багатьох регіонах, на жаль, стала більш загрозливою та непередбачуваною – руйнуються об'єкти промислової інфраструктури, у навколишнє сере-

довище потрапляють токсичні, хімічні сполуки, значно забруднюючи територію та впливаючи на стан здоров'я не тільки теперішніх мешканців територій, а у багатьох випадках – на стан здоров'я майбутніх поколінь.

Важливим чинником та передумовою до виникнення багатьох захворювань є психоемоційний стан дітей. Стресові фактори, які з'являються в дошкільні та шкільні роки, в подальшому можуть нагромаджуватися, приводячи до певних патологічних станів, сприяючи появі нових захворювань, та впливаючи на перебіг вже існуючих патологій. Особливо актуальним це є у теперішній важкий для України час, коли є велика кількість дітей, у яких хтось із родичів на війні, і вони важко переживають цю ситуацію, також є значна кількість внутрішньо переміщених осіб дитячого віку, яким у короткий час довелося змінити багато у своєму житті – умови проживання, оточуючих людей, місцевість і навіть державу. Стан невизначеності є значним стресовим чинником, що, без сумніву, має вплив на стан здоров'я дітей. Діти складають значну частину нашого суспільства. А в період несприятливої демографічної ситуації, що склалася в Україні, здоров'я дітей набуває особливої цінності [1]. Анатомо-фізіологічні та психологічні особливості підліткового віку обумовлюють особливий стан організму, певну соціальну незахищеність, залежність від впливу соціального середовища як на біологічному, так і на соціально-психологічному рівні. За даними ВООЗ, погіршення умов життя та зниження стабільності у суспільстві обумовлюють зростання стресових станів у підлітковій популяції більше, ніж в інших, що призводить до зростання захворюваності у цій віковій групі. Реалізація генетичної схильності до патологічних відхилень також найчастіше виникає в цьому періоді. Окрім того, прагнення до швидшого дорослішання часто супроводжується появою шкідливих звичок, що негативно впливають на здоров'я. Не викликає дискусій той факт, що кризові явища у здоров'ї населення, його окремих спільнот і груп відбуваються дуже швидко й зберігаються довгі роки. Так, діти, що стали хворими у часи кризи, часто страждають від цього все життя [1]. Тому необхідний ретельний профілактичний медичний нагляд підлітків, що зумовлений появою у них функціональних розладів дезадаптаційного генезу у поєднанні з психологічними характеристиками та порушеннями здоров'я.

В країні триває війна, багато мешканців потрапили або до групи раптово збіднілих, або до групи вразливих щодо бідності, незалежно від того, переїхали вони в іншу частину країни чи залишилися в місці постійного проживання [1]. Соціальні чинники теж мають значний вплив на стан стоматологічного здоров'я дітей.

Значну роль у виникненні та перебігу стоматологічної патології має загальний стан здоров'я дітей, наявність соматичної патології. За даними поглибленого дослідження стану здоров'я сучасних школярів та чинників, що на нього впливають, проведеного фахівцями ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей і підлітків НАМН України» (педіатр, отоларинголог, ендокринолог, психоневролог, окуліст, психолог), виявлено значне погіршення здоров'я дітей за період їхнього навчання в школі [1]. Аналіз динаміки спостереження за учнями у процесі навчання показав зменшення кількості школярів з I групою здоров'я (здорові) від 10,1% на початку першого класу до 3,8% наприкінці молодшої школи та до 1,5% у кінці п'ятого класу; із III групою здоров'я (хронічні захворювання) з 30,2% до 49,4%. Негативні тенденції продовжувалися при переході в основну школу: питома вага школярів, що мали III групу здоров'я, в п'ятому класі становила 58,0%, що значно перевищувало чисельність II групи (49,3%, $p < 0,05$). Водночас, за даними Глобальної стратегії ВООЗ з охорони здоров'я жінок і дітей визначено, що інвестиції у здоров'я дітей мають високу економічну доцільність і забезпечують найкращу гарантію наявності продуктивної робочої сили у майбутньому. Надання базової медико-санітарної допомоги сприяє попередженню хвороб та заощаджує мільярди доларів, необхідних надалі для лікування [1].

У багатьох регіонах спостерігається зниження доступності медичної допомоги дитячому населенню. У регіонах, де немає активних бойових дій, вважається доцільним, при огляді дітей, формувати групи для скринінгового спостереження та своєчасного лікування.

Формування груп спостереження забезпечить:

- виявлення дітей з факторами ризику, що можуть спричинити виникнення та розвиток захворювань;
- своєчасне виявлення захворювань;
- додаткове обстеження осіб, які цього потребують;
- необхідно проводити комплекс медичних заходів, динамічне спостереження за станом здоров'я дітей.

Це відповідатиме завданням, визначеним в Програмі стоматологічного здоров'я ВООЗ, які включають:

- впровадження системи моніторингу за всіма аспектами здоров'я населення;
- виокремлення і поглиблене вивчення найбільш поширених захворювань;
- адаптоване впровадження алгоритмів профілактики, діагностики і лікування, що базуються на доказовій медицині;
- розробка власних (у кожній державі, регіоні) алгоритмів профілактики з урахуванням регіональних профілів ризику.

Необхідно враховувати важливість співпраці та взаємодії із суміжними спеціалістами: педіатром, гінекологом, адже надані вчасно рекомендації вагітній жінці будуть сприяти вчасному звертанню молоді мами до стоматолога на огляд дитини та раннє виявлення можливих захворювань. Профілактичний напрямок роботи доцільно, щоб був пріоритетним адже антенатальна профілактика карієсу зубів найбільш актуальна в період вагітності, оскільки профілактичні заходи мають подвійну мету: підтримують і поліпшують стан порожнини рота у жінок протягом усього періоду вагітності та створюють умови для нормального фізіологічного розвитку плода. А це гарантує повноцінне формування і первинну мінералізацію твердих тканин зубів, а також забезпечує фізіологічний перебіг процесу їх дозрівання [8]. Науково доведеним фактом є те, що застосування профілактичних процедур з раннього дитячого віку дозволяє знизити стоматологічну захворюваність на 90% [5, 6].

Аналізуючи дані надання стоматологічної допомоги дітям та їх результати, можна відзначити, що досить невеликий відсоток дітей звертався до лікаря протягом року (період спостереження) з профілактичною метою – 47,0% (діти 7–10 років)

та 53,0% (діти 11–16 років). За даними анкетування, тільки 23,5% дітей у першій (7–10 років) та 30,5% у другій (11–16 років) групах практикують щоденне дворазове чищення зубів, що є незадовільною ознакою гігієни ротової порожнини [2]. Ці дослідження підтверджуються даними [6], отриманими при обстеженні дорослих осіб. Незважаючи на високий відсоток населення, яке має вищу та середню спеціальну освіту, відсоток опитаних, що звертається за стоматологічною допомогою рідше одного разу на рік ($29,41 \pm 4,18\%$) переважає над тими, що звертаються один раз на 6 місяців ($18,49 \pm 3,56\%$). Чоловіки відрізняються більше недбаліми відношенням до свого стоматологічного здоров'я, що підтверджується нижчим відвідуванням лікаря стоматолога 1 раз на 6 міс. – $14,04 \pm 4,60\%$ в порівнянні з жінками $22,58 \pm 5,31\%$ ($p > 0,05$). За даними автора, суттєвим чинником, що призводить до зростання інтенсивності та поширеності карієсу серед населення є незадовільний стан гігієни порожнини рота через те, що регулярно дотримуються основних правил гігієни порожнини рота не більше 30–40% населення. При цьому багато людей, які її дотримуються, роблять це неправильно або незадовільно через недостатній рівень гігієнічного навчання та виховання.

Висновок

Підсумовуючи результати наведених досліджень, стверджуємо, що на стоматологічну захворюваність впливає комплекс чинників: загальний стан здоров'я, екологічні, соціальні чинники та стресові фактори. На більшість із цих чинників на даний час, ми суттєво впливати не можемо. Проте один із найважливіших та доступних, навіть у непростих умовах – гігієнічний догляд за ротовою порожниною – має велике значення та сприяє підтриманню стоматологічного здоров'я у дитячого та дорослого населення.

ПОСИЛАННЯ

1. Moiseienko R.O., Dudina O.O., Hoida N.H.. Analiz stanu zakhvoriuvanosti ta poshyrenosti zakhvoriuvan u ditei v Ukraini za period 2011–2015 roky. Suchasna pediatriia. – 2(82)/2017. – S.17–27
2. Lebedyk S. V., Konovalenko S. O.. Analiz stomatolohichnoho zdorovia shkolariv mista Ternopolia. Medsestrynstvo. 2021. № 2. – S. 43–45
3. Dats V.V. Osoblyvosti stomatolohichnoho statusu u ditei z riznym rivnem psykhychnoho zdorovia. Suchasna stomatolohiia 2. – 2019. S. 46–49.
4. Dmytrenko I.A., Toslanov O.K. Stomatolohichne zdorovia naselennia hromady: problemy ta mozhlyvosti pokrashchennia (na prykladi Ivano-Frankivskoi oblasti). URL: DOI:10.32471/umj.1680-3051.138.186891
5. I.I.Sokolova, O.H.Iaroshenko. Profilaktyka v dytiachii stomatolohii. Kharkiv, 2019. 82 s.

6. Smirnova I.V. Medyko-sotsialne obhruntuvannia optymizovanoi modeli profilaktyky poshyrenykh khvorob porozhnyny rota naselennia pratsezdachnoho viku. Dysertatsiia na здобuttia kandydata medychnykh nauk, Zaporizhzhia, 2016. 183 s.
7. Khomenko L.O., Ostapko O.I., Bidenko N.V., Holubieva I.M. Vplyv navkolyshnoho seredovyscha na stomatolohichne zdorovia ditei Ukrainy. Medychna nauka Ukrainy, 2016, T. 12, № 1–2. S. 51–58.
8. Klitynska O. V., Savchuk O.V. Osnovni aspekty rozvytku dytiachoi stomatolohii v Ukraini. Klinichna stomatolohiia № 3, 2011. S. 53–55.

The role of prevention of dental diseases in the system of providing dental care

Popovych Z., Rozhko M., Melnychuk M., Kuzuruk N.

Resume. Dental morbidity in the population of Ukraine is characterized by high prevalence and intensity. A number of factors contribute to this: ecological living conditions, stress factors, general health and the state of hygienic care of the oral cavity

The aim of this work is to review and systematize literature data devoted to the study of the influence of various factors on the state of children's dental health. A combination of many factors contributes to the high level of dental morbidity: unfavorable environmental living conditions, psycho-emotional state of children. This is especially relevant in the current difficult time for Ukraine, when the country is at war. Social factors also have a significant impact on the state of dental morbidity in children. A significant role in the occurrence and course of dental pathology is played by the general state of health, the presence of somatic pathology, as well as the state of oral hygiene. One of the important tasks is the formation of risk groups of children, followed by follow-up and a complex of medical and preventive measures.

Conclusion. It has been proven that the features and level of dental morbidity are largely determined by a complex of unfavorable factors. However, compliance with even simple manipulations, in particular hygienic care of the oral cavity, can contribute to the stabilization and improvement of dental health.

Key words: dental morbidity in children, factors and risk factors, prevention of dental diseases

Роль профилактики стоматологических заболеваний в системе оказания стоматологической помощи

Попович З.Б., Рожко М.М., Мельничук М.В., Кукурудз Н.И.

Резюме. Стоматологическая заболеваемость населения характеризуется высокой распространенностью и интенсивностью. Этому способствуют ряд факторов: экологические условия проживания, стрессовые факторы, общее состояние здоровья и состояние гигиенического ухода за полостью рта.

Целью этой работы является обзор и систематизация литературных данных, посвященных изучению влияния различных факторов на состояние стоматологического здоровья детей.

Высокому уровню стоматологической заболеваемости способствует сочетание многих факторов: неблагоприятные экологические условия и психо-эмоциональное состояние детей. Особенно актуально это в настоящее тяжелое для Украины время, когда в стране идет война. Социальные факторы тоже оказывают значительное влияние на состояние стоматологической заболеваемости у детей. Значительную роль в возникновении и течении стоматологической патологии играет общее состояние здоровья, наличие соматической патологии, а также состояние гигиены полости рта. Одной из важных задач является формирование групп риска детей с последующим наблюдением и комплексом лечебно-профилактических мероприятий.

Вывод. Доказано, что особенности и уровень стоматологической заболеваемости в значительной степени обусловлены комплексом неблагоприятных факторов. Однако соблюдение даже простых мер, в частности гигиенического ухода за полостью рта, могут способствовать стабилизации и улучшению стоматологического здоровья.

Ключевые слова: стоматологическая заболеваемость детей, факторы риска, профилактика стоматологических заболеваний.

Попович З.Б. – кандидат медичних наук,

доцент кафедри стоматології навчально-наукового інституту післядипломної освіти ІФНМУ; **e-mail:** zorsu@ukr.net

Рожко М.М. – член-кореспондент НАМНУ, доктор медичних наук,

професор кафедри стоматології навчально-наукового інституту післядипломної освіти ІФНМУ;

Мельничук М.В. – кандидат медичних наук,

доцент кафедри стоматології навчально-наукового інституту післядипломної освіти ІФНМУ;

Кукурудз Н.І. – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапевтичної стоматології ІФНМУ